

René Appel
Van twee kanten

2010
Uitgeverij XL
Den Haag

Hoofdstuk 1

Iedereen was lief, iedereen was aardig, alle mensen hielden innig van haar. Vandaag tenminste. Morgen vermoedelijk ook nog, maar daarna kon alles weer veranderen. Tosca zou een uitzondering zijn. De manier waarop die zich de laatste dagen over haar had bekommerd, was hartverwarmend, maar dat kon nooit tot in de eeuwigheid duren. Dezelfde eeuwigheid die haar vader onbarmhartig en wreed had opgeslokt.

Fransien schudde de zoveelste hand. Lara, met wie ze jarenlang op de middelbare school had gezeten, zei verlegen blozend: 'Hartelijk gecondoleerd.' Hartelijk gecondoleerd. Ze zouden cadeautjes moeten geven, allemaal in stemmig zwart papier verpakt. Waarschijnlijk was dat gebruikelijk in sommige culturen. Sterkte, veel sterkte, heel veel sterkte, iedereen wenste haar de kracht toe om het verlies te dragen, zonder dat ze haar vertelden waar ze die vandaan moest halen. Uit zichzelf? Maar ze voelde alleen een diepe, immense leegte, alsof een chirurg vitale lichaamsdelen had weggesneden. Verschillende mensen praatten indringend op haar in, alsof ze verwachtten dat Fransien zonder die woorden binnen de kortste keren zou instorten. Mensen hadden haar en haar vader als een onverbreekelijke twee-eenheid gezien, zeker sinds

ze weer bij hem was ingetrokken. Over haar toekomst had ze zelf amper nagedacht en kon ze ook niet nadenken. Toch had ze soms even het idee dat Maarten nog naast haar stond, een fractie van een seconde. Twee begrafenis in ruim twee jaar, het was te veel. De aanwezigen waren geen individuen meer, maar maakten deel uit van een rij volstrekt inwisselbare personen, ingehuurd door de begrafenisondernemer. Lara, Simone, al die vroegere vriendinnen die ze zelden meer zag. Zo'n condoleancebijeenkomst moest gevuld worden met belangstellenden. Fransien zag eerder troebele vlekken dan gezichten. Alle mensen stonden achter een beregend raam. Tijdens het onweer had het ook verschrikkelijk geregend. Tosca reikte haar een kopje thee aan.

‘Nee, ik hoef niks,’ zei Fransien, terwijl een vroegere buurvrouw haar hand vastpakte alsof ze hem nooit meer wilde loslaten.

‘Maar je moet toch wat drinken,’ zei Tosca, haar felrode lippen in een glimlach geplooid.

‘Zet daar maar neer. Komt straks wel.’

De buurvrouw had een knobkige, droge hand. Het vel zou er zo van af kunnen vallen. Schilfers, plakjes huid, wit, stoffig, poederig droog. Fransien had nooit eerder zo sterk ervaren dat mensen totaal verschillende handen hadden. Groot, klein, dik, dun, zweterig, kurkdroog, klam, vettig, plakkerig zelfs. Ze con-

centreerde zich op het handen schudden, waardoor veel van het gepevel van de mensen naar de achtergrond verdween. Sommigen pompten haar hand op en neer alsof ze zo energie wilden opwekken. Een machine die je moest opwinden. Energie bij haar, om niet bij de pakken neer te zitten, haar leven weer op te nemen. Ze hoorde er bijna niets van, maar wist vrijwel zeker dat dergelijke woorden op de juiste meelevende toon tot haar werden gesproken. Ja, natuurlijk, heel vaak dat verschrikkelijke cliché: op den duur zou ze het een plekje geven, het verdriet, de pijn om het gemis.

Andere mensen lieten haar hand angstig weer snel los. Misschien bang om besmet te raken met het virus van de dood, waaraan in deze ruimte nauwelijks viel te ontsnappen met al die gedempt pratende mensen. Zonet had er een schrille lach geklonken, maar die was snel verstomd. Dit was doodserieus, met de nadruk op 'dood'. Enkele vrouwen hadden niet alleen haar hand geschud, maar haar ook omhelsd en tegen zich aan gedrukt. Ze voelde de majestueuze boezem van een oude kennis van haar vader. 'Verschrikkelijk.' 'Dit hadden we niet verwacht.' Alsof iemand het ook maar had kunnen verwachten! Het liefst wilde ze nu alleen zijn, zo alleen als maar mogelijk was. Later zou ze wel weer de kracht vinden die ze nodig had om haar eigen leven te leiden. In de hal had ze

een paar klapstoelen zien staan, die in de aula bijgezet konden worden als er onvoldoende zitplaatsen waren voor alle belangstellenden.

Ze zou onzichtbaar willen verdwijnen met een van die stoeltjes, dat bij het graf neerzetten, gaan zitten mijmeren, dromen, fantaseren, zoals ze ook urenlang bij het graf van Maarten had gezeten. En vandaag vooral denken aan papa, aan de man die hij geweest was. ‘Een echt papa’skindje,’ had haar moeder haar vroeger al genoemd, waarschijnlijk een beetje jaloers vanwege de vanzelfsprekende band tussen Fransien en haar vader. Het was ook moeilijk voor hem geweest toen ze bij Maarten in zijn flat introk. Hij had geprobeerd te doen alsof hij haar stap toejuichte, maar zijn ogen spraken een andere taal. Na zijn vrouw ook zijn dochter kwijt, hoewel Fransien slechts een paar kilometer bij hem vandaan kwam te wonen. Ruim drie maanden had hun ‘scheiding’ geduurd. Na de begrafenis van Maarten was ze nog een paar weken in het flatje blijven wonen, maar het bleef Maartens woning en werd nooit die van haar. Daarna was ze weer bij haar vader ingetrokken. Als kind kon ze urenlang rondlopen op de werf, in haar vaders kantoor zitten, met hem meegaan als hij ergens naar een boot moest kijken. Doodzonde dat ze zelf niet beschikte over het talent om in de zaak verder te gaan. Papa had niet gewild dat ze het

administratieve werk zou doen. ‘Het is beter van niet,’ had hij gezegd, en ze begreep hem, zoals ze hem in veel, misschien wel alles begreep.

‘Een geweldige man,’ zei de buurvrouw nu.

Haar stem werd weer ruis, terwijl Fransien zich al tot de volgende in de rij wendde, een man die ze nooit eerder meende te hebben gezien. Misschien een zakenrelatie van haar vader.

Hij condoleerde haar met het verlies. Een stevige hand, die toch zacht aanvoelde. Donkerbruine ogen, die haar enigszins onderzoekend aankeken.

‘Een inspirerende man.’

Ze knikte.

‘Ik heb veel van hem geleerd.’

‘Ik ook.’ Fransien begreep zelf niet waarom ze bij anderen niets terugzei, maar nu wel reageerde.

‘Maar hij wilde zelf net zo goed leren, heb ik gemerkt. Echt iemand met oor voor anderen en oog voor de wereld om zich heen. Bewonderenswaardig. Zulke mensen kom ik helaas niet veel tegen in mijn werk.’

‘Ja, hij kon goed luisteren. Wat is uw werk?’ Het moest iets zijn waarbij de man met haar vader te maken had gehad.

‘Daar hebben we het misschien nog een keer over. Er zijn veel mensen die u willen condoleren.’ Hij maakte een gebaar naar de rij achter hem en liep in

de richting van de tafel met thee, koffie, jus d'orange en cake.

Fransien keek hem na. Hij had licht krullend, donkerblond haar en droeg een donkergrijs, goed gesneden pak. Ze kon zich niet herinneren hem eerder te hebben ontmoet. Waarschijnlijk een zakelijke kennis van haar vader. Hij had zijn naam niet genoemd, misschien had ze die moeten vragen. Werktuiglijk schudde ze de hand van een achterneef. Al eerder, voor de plechtigheid, was hij naar haar toe gekomen en had zich voorgesteld: Evert. Al jaren had ze hem niet meer gezien. Zijn vader en haar vader waren neven. Uit een ooghoek zag ze dat de onbekende man bij het raam naar buiten stond te kijken.

‘... en in die zomervakanties hebben ze toen samen op een zeilschool gezeten. Mijn vader kon daar heel smakelijk over vertellen. Leuke anekdotes, bijvoorbeeld die keer dat ze in een sluisje...’

Achter Evert leken de wachtenden ongeduldig te worden, bemerkte Fransien. Mensen die lang in de rij hadden gestaan, zoals deze achterneef, meenden daaraan het recht te ontnemen om hun condoleance flink uit te breiden door oude verhalen op te dissen over gemeenschappelijke ervaringen met de overledene. Waarom verdwenen al die mensen niet? De kramp in haar kaken vanwege de glimlach waarmee ze probeerde te luisteren, werd pijnlijker.

Gelukkig, Tosca reikte haar een glaasje jus d'orange aan. Een mooi moment om het verhaal van Evert af te breken.

Rob had haar zien kijken. Het bewees nog niets, alleen dat hij haar nieuwsgierigheid leek te hebben gewekt. Jus d'orange... hij voelde een sterke behoefte aan iets anders. De rouwplechtigheid had hij verveeld uitgezeten: hij was vooral geïnteresseerd in informatie waarmee hij later zijn voordeel zou kunnen doen. Ja, van alles over die werf, over de fantastische manier waarop Wagtendonk zijn dochter had opgevoed, het goede voorbeeld dat hij had gegeven, blablabla... Op de kist had een foto van de oude baas gestaan, zodat Rob tenminste wist hoe hij eruitzag. Allemaal onbekenden om hem heen, oude kennissen die elkaar na lange tijd weer zagen, mensen die gedempt converseerden. In zijn hoofd repeteerde hij wat hij tegen haar zou zeggen. Nieuwsgierigheid van haar kant was een begin, hij moest vooral sympathie zien te wekken.

*

Het was alsof er geen einde kwam aan de rij, alsof iedereen die haar had gecondoleerd achteraan aansloot om het nogmaals te kunnen doen. En nogmaals. De

eeuwige condoleance, het oneindige rouwbeklag. Ze was doodmoe, meer dan afgepeigerd. Het was niet alleen haar lichaam, maar vooral haar hoofd. De voortrazende gedachten die haar hadden uitgeput, de brij van herinneringen die haar geen seconde rust gaf, maar natuurlijk daarnaast het gebrek aan slaap. Ze had elke avond een slaappil genomen, maar zelfs die hadden niet hun normale zegenrijke werk kunnen doen. Yvo had een ander type voorgeschreven, Normison, maar dat bood nauwelijks soelaas. Nooit waren de minuten 's nachts zo tergend traag verlopen. Ze keek zoekend om zich heen. De enkele stoelen in deze ruimte waren bezet. De achterneef zag zijn kans schoon en liep weer op haar toe. 'Jouw vader en mijn vader hebben toen wel...' begon hij.

'Sorry, ik moet even zitten.' De ruimte begon al gevaarlijk te kantelen.

'Ik zoek wel een stoel.'

'In de gang,' bracht ze met moeite uit.

Evert kwam terug met twee klapstoelen, die hij gedienstig neerzette.

'Ik wil graag even alleen zijn,' zei Fransien.

'Natuurlijk... alle emoties, al het verdriet. Slopend, lijkt me. Destijds, toen mijn moeder kwam te overlijden, toen had ik...'

'Alsjeblieft. Rust graag, ik moet een beetje tot mezelf komen.'

‘O ja, sorry. Ik dacht dat ik... nou ja. Ik zie je straks misschien nog wel.’

Fransien knikte lusteloos. Ze dronk van haar jus d’orange. Een wijntje, daar had ze meer zin in, een lekker glas witte wijn. Of rode. Maakte niet uit. Maar ’s middags om halfdrie was het daar een beetje te vroeg voor.

Er stonden enkele mensen in groepjes te praten. Af en toe leek iemand een blik op haar te werpen, alsof hij bang was dat ze stiekem zou verdwijnen. Net als het personeel van de werf, was dat van de praktijk voltallig aanwezig: Yvo, Marloes en Rachida. Ze was zelf op de praktijk gebeld toen het gebeurd was. In één klap was hij dood geweest, maar niet *net alsof* hij door een bliksemflits was geveld, nee, hij was daadwerkelijk getroffen vanuit de hemel, toen hij van zijn auto naar de ingang van het werfkantoor liep, niet meer dan dertig meter. Dood en ernstig verbrand. Daarom was de kist gesloten geweest. Ondersteund door een medewerker van het mortuarium had Fransien hem gezien, in een flits, maar die flits bleek zo indringend, dat het beeld van het aangetaste gezicht nu niet meer van haar netvlies wilde wijken. Eén troost: hij had waarschijnlijk niets gevoeld.

De onbekende man in het donkergrijze pak, die mogelijk niemand van de andere aanwezigen kende, staarde nog altijd naar buiten. Het leek erop dat de